

Sygn. akt V CZ 37/20

POSTANOWIENIE

Dnia 10 marca 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jacek Grela (przewodniczący)

SSN Tomasz Szanciło

SSN Kamil Zaradkiewicz (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku R. S.
przy uczestnictwie W. S., Pracowniczej Kasy Zapomogowo-Pożyczkowej przy
Przedsiębiorstwie Komunikacji Miejskiej Sp. z o.o. w J.
o podział majątku wspólnego,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 10 marca 2021 r.,
zażalenia wnioskodawczynie na postanowienie Sądu Okręgowego w G.
z dnia 31 października 2019 r., sygn. akt III Ca (...), III Ca (...),

uchyla zaskarżone postanowienie.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z 31 października 2019 r. Sąd Okręgowy w G. uchylił postanowienie Sądu Rejonowego w J. z 17 stycznia 2018 r. wydanego w sprawie sygn. akt I Ns (...) i przekazał sprawę do tegoż Sądu do ponownego rozpoznania, na skutek apelacji Wnioskodawczynie R. S. oraz Uczestnika W. S. w sprawie o podział majątku wspólnego. Sąd Okręgowy pozostawił Sądowi Rejonowemu rozstrzygnięcie o kosztach postępowania odwoławczego.

Pismem z 14 grudnia 2018 r. Pracownicza Kasa Zapomogowo - Pożyczkowa przy Przedsiębiorstwie Komunikacji Miejskiej sp. z o.o. w J. zgłosiła się do sprawy

jako jego uczestnik, wskazując, iż posiada interes prawny we wstąpieniu do tego postępowania, albowiem jest wierzycielem R. S.

Podstawową przesłanką uchylenia postanowienia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania było stwierdzone przez Sąd Okręgowy istotne uchybienie procesowe, polegające na naruszeniu art. 510 k.p.c. Naruszenie to dotyczyło braku udziału w postępowaniu przed Sądem I instancji przez Uczestnika Pracowniczą Kasę Zapomogowo - Pożyczkową przy Przedsiębiorstwie Komunikacji Miejskiej sp. z o.o. w J., a postanowienie Sądu I instancji było niekorzystne i krzywdzące dla tego Uczestnika.

Zażalenie na powyższe orzeczenie złożyła Wnioskodawczyni R.S., zaskarżając je w całości. Zarzuty odnosiły się do naruszenia przepisów postępowania, mające istotny wpływ na zapadłe w sprawie rozstrzygnięcie tj. art. 386 § 2 k.p.c. w zw. z art. 78 i 176 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, albowiem Uczestnik Pracownicza Kasa Zapomogowo - Pożyczkowa przy Przedsiębiorstwie Komunikacji Miejskiej sp. z o.o. w J. nie składała żadnych wniosków, nie wnosiła o powtórzenie czynności procesowych podjętych bez jej udziału w sprawie. Wnioskodawczyni zarzuciła również naruszenie art. 386 § 4 k.p.c., wskazując, iż niedokładności i uchybienia postępowania przed Sądem I instancji w żadnej mierze nie prowadziły do nierozstrzygnięcia istoty sprawy i nadają się do korekty w toku postępowania odwoławczego. Wniosła o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Odwoławczemu.

Uczestniczka Pracownicza Kasa Zapomogowo - Pożyczkowa przy Przedsiębiorstwie Komunikacji Miejskiej sp. z o.o. w J. przychyliła się do wniesionego zażalenia, popierając zawartą w nim argumentację.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie zasługiwało na uwzględnienie.

Ustawowe przesłanki uchylenia orzeczenia sądu pierwszej instancji zostały określone wąsko. Kognicja Sądu Najwyższego ogranicza się do skontrolowania, czy doszło do nierozpoznania istoty sprawy lub też czy faktycznie istnieje w realiach rozpoznawanej sprawy konieczność przeprowadzenia postępowania

dowodowego w całości. Zażalenie do Sądu Najwyższego nie służy ocenie prawidłowości czynności procesowych sądu podjętych w celu wydania rozstrzygnięcia co do istoty sprawy ani także zaprezentowanego przez ten sąd poglądu na temat wykładni prawa materialnego mającego zastosowanie w sprawie.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego ugruntowane jest stanowisko, zgodnie z którym do nierozpoznania istoty sprawy dochodzi wówczas, gdy rozstrzygnięcie sądu pierwszej instancji nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, gdy zaniechał on zbadania materialnej podstawy żądania lub merytorycznych zarzutów strony, bezpodstawnie przyjmując, że istnieje przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie (zob. np. postanowienia Sądu Najwyższego z: 23 września 1998 r. sygn. akt II CKN 897/97, OSNC 1999, z. 1, poz. 22; 15 lipca 1998 r. sygn. akt II CKN 838/97, LEX nr 50750; 3 lutego 1999 r., sygn. akt III CKN 151/98, LEX nr 519260; wyrok Sądu Najwyższego z: 12 lutego 2002 r., sygn. akt I CKN 486/00, OSP 2003 Nr 3, poz. 36; 21 października 2005 r., sygn. akt III CK 161/05, LEX nr 178635.; z dnia 12 listopada 2007 r., sygn. akt I PK 140/07, OSNP 2009, nr 1-2, poz. 2). Nierozpoznanie istoty sprawy zachodzi wówczas, gdy sąd pierwszej instancji: rozstrzygnął nie o tym, co było przedmiotem sprawy; zaniechał w ogóle zbadania materialnej podstawy żądania; pominął całkowicie merytoryczne zarzuty zgłoszone przez stronę; rozstrzygnął o żądaniu powoda na innej podstawie faktycznej niż zgłoszona w pozwie; nie uwzględnił (nie rozważył) wszystkich zarzutów pozwanego dotyczących kwestii faktycznych, czy prawnych rzutujących na zasadność roszczenia powoda (zob. np. postanowienia Sądu Najwyższego z: 26 listopada 2012 r., sygn. akt III SZ 3/12, niepublikowane; 8 maja 2013 r., sygn. akt I CZ 33/13, niepublikowane). Nierozpoznanie istoty sprawy ma miejsce wtedy, gdy sąd pierwszej instancji nie zbadał materialnej podstawy żądania, wychodząc z błędnego założenia, że istnieje przeszkoda unicestwiająca roszczenie albo wykluczająca jego skuteczne dochodzenie (por. wyroki Sądu Najwyższego z 9 stycznia 1936 r., sygn. akt C 1839/36, Zb. Urz. 1936, poz. 315 i z 23 września 1998 r., sygn. akt II CKN 897/97, OSNC 1999, Nr 1, poz. 22 oraz postanowienia Sądu Najwyższego: z 10 stycznia 2013 r., sygn. akt IV CZ 170/12, niepublikowane;

14 lutego 2013 r., sygn. akt II CZ 188/12, niepublikowane; 27 sierpnia 2020 r., sygn. akt IV CZ 28/20, niepublikowane). Przesłanka ta dotyczy zatem sytuacji, w których błąd sądu pierwszej instancji lokuje się nie tyle w sferze faktów i dowodów, lecz polega na nieprawidłowym założeniu o istnieniu przeszkody do oceny istoty sprawy.

Sąd Okręgowy w G. w niniejszej sprawie nie miał podstaw do uchylenia zaskarżonego postanowienia Sądu Rejonowego w J. i przekazania jej temu Sądowi do ponownego rozpoznania. Wskazane w motywach zaskarżonego zażaleniem orzeczenia ustalenia i zarzuty odnośnie do ustaleń, które powinien był uczynić Sąd w postępowaniu o podział majątku wspólnego, w tym w zakresie nakładów oraz sytuacji finansowej uczestnika postępowania, nie uzasadniają uznania, iż zachodzi wadliwość skutkująca stwierdzeniem nierozpoznania istoty sprawy przez Sąd I instancji. Ewentualne ustalenia w tym zakresie i weryfikacja dokonanego podziału z uwzględnieniem wszystkich dodatkowych, podlegających w ocenie Sądu uwzględnieniu okoliczności, w tym ustalenia składników majątków, powinny zostać dokonane samodzielnie przez Sąd drugiej instancji. Sąd Okręgowy powinien w razie potrzeby i stosownie do kompetencji procesowych rozważyć podjęcie czynności w celu uzupełnienia materiału dowodowego bądź - w razie konieczności - samodzielnie ocenić przeprowadzone przed Sądem pierwszej instancji dowody i dokonać na tej podstawie własnych ustaleń i ocen. Nie znajduje w związku z tym uzasadnienia argument, jakoby dokonanie powyższych ustaleń miało prowadzić do naruszenia konstytucyjnej zasady dwuinstancyjności postępowania. Ta bowiem ma charakter gwarancyjny dla stron i uczestników postępowania i odnosi się nie do materialnego uzyskania orzeczenia uwzględniającego w obu instancjach wszystkie rozpoznawane okoliczności faktyczne i prawne, lecz do poddania przez sąd drugiej instancji kontroli prawidłowości rozstrzygnięcia w sprawie, którą rozpoznawał sąd *a quo*. Odmienne pojmowana zasada dwuinstancyjności postępowania prowadziłyby do wniosków trudnych do usprawiedliwienia, tj. o konieczności odniesienia się każdorazowo do wszystkich okoliczności i ustaleń w sprawie przez sądy obu instancji, a w konsekwencji o tak rozumianym „nierozpoznaniu istoty sprawy” należałoby twierdzić w każdym przypadku podnoszenia przez strony (uczestników) jakichkolwiek zarzutów czy nowych okoliczności na etapie postępowania odwoławczego. Należy przy tym zastrzec, że tak rozumianej

konstytucyjnej zasady dwuinstancyjności nie należy utożsamiać z określonym modelem instancyjnej kontroli orzeczeń przyjętym na poziomie regulacji ustawowej (a zatem w ramach instytucjonalnej konkretyzacji wymagań konstytucyjnych).

Co więcej, nie można tracić z pola widzenia faktu, iż z perspektywy norm konstytucyjnych środek zaskarżenia powinien być skuteczny w tym sensie, że powinien umożliwiać merytoryczne rozstrzygnięcie sprawy w postępowaniu odwoławczym. Dotyczy to w szczególności „możliwości przeprowadzenia postępowania dowodowego” (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 12 czerwca 2002 r., sygn. akt P 13/01, OTK ZU nr 4/A/2002, poz. 42; także wyrok z 16 stycznia 2019 r., sygn. akt P 19/17, OTK ZU A./2019, poz. 9). Ponadto konstytucyjne prawo do skutecznego środka odwoławczego dotyczy tylko orzeczeń bądź decyzji, które rozstrzygają merytorycznie o wolnościach i prawach jednostki. Prawo do zaskarżenia nie może być utożsamiane z możliwością kwestionowania każdej czynności podejmowanej przez organ władzy publicznej w ramach toczącego się postępowania” (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 18 września 2014 r., sygn. K 44/12 (OTK ZU nr 8/A/2014, poz. 92). Z tych względów chybiona jest w niniejszej sprawie argumentacja Sądu drugiej instancji odwołująca się do konstytucyjnych gwarancji prawa do skutecznego środka odwoławczego.

Zasadny okazał się również zarzut dotyczący udziału w sprawie i wpływu na przebieg czynności sądowych przed Sądem pierwszej instancji Pracowniczej Kasy Zapomogowo-Pożyczkowej przy Przedsiębiorstwie Komunikacji Miejskiej Sp. z o.o. w J., skoro - jak wynika z akt sprawy - na rozprawie w dniu 19 lutego 2015 r. pełnomocnik cofnął interwencję uboczną i wniósł o wezwanie do udziału w sprawie w charakterze uczestnika postępowania Pracowniczej Kasy Zapomogowo-Pożyczkowej przy Przedsiębiorstwie Komunikacji Miejskiej Sp. z o.o. w J., a następnie cofnął wniosek o dopuszczenie do udziału w sprawie (k. 606, 607). W konsekwencji trudno w tym przypadku uznać, że nie brała ona udziału w postępowaniu wbrew własnej woli, a jedynie wówczas można byłoby rozważać, czy nie doszło do naruszenia konstytucyjnych gwarancji prawa do sądu i związanej z nim zasady rozpoznania sprawy przez sądy *meriti* co najmniej w dwóch instancjach

oraz zaskarżenia orzeczeń wydanych w pierwszej instancji (art. 78 i art. 176 Konstytucji RP).

Wobec powyższego, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

jw